

Ρεπορτάζ: Θεόδωρος Μπακάλης
paratirtis.mpakalis@gmail.com

Σταθερή λογοτεχνική αξία πλέον ο Ισίδωρος Ζουργός

«Αυτό που είμαστε εν μέρει οφείλεται και στην αναγνωστική ιστορία του καθενός»

Το όνομα και τα έργα του Ισίδωρου Ζουργού αποσπαστούν όλο και περισσότερο τους λογοτεχνικούς και αναγνωστικούς κύκλους, καθώς ο συγγραφέας διαγράφει πλέον μια λαμπρή πορεία καταξίωσης που τον φέρνει στον «αφρό» των ημερών μας. Ημέρες που χαρακτηρίζονται από μια ανησυχιακή αντανευματικότητα και στροφή προς την ευτέλεια, στις οποίες ήρθε όμως το φάσμα μια σκληρής και γενικής κρίσης απαιτώντας τον επανακαθορισμό του τοπίου... Για όλα αυτά, για τον ίδιο και το έργο του, συνομιλήσαμε με τον προσωπικό συγγραφέα ένα όμορφο καλοκαιρινό πρωινό πριν λίγες μέρες στη Θεσσαλονίκη, αφήνοντας τον να τα παραθέσει όλα μόνος του, ακόμη και το βιογραφικό ή τα απόρρητα του έργου του.

«Είμαι Θεσσαλονίκιος που γεννήθηκα το καλοκαίρι του 1964 στην περιοχή του τουρκικού προξενείου, στο κέντρο της πόλης» λέει. «Στα 18 πήγα στη Φλώρινα και σπούδασα στην παιδαγωγική ακαδημία, στα 24 διορίστηκα στην Κεφαλονιά και εκεί ξεκίνησα το πρώτο μυθιστόρημα ("Φράουσα"). Είχα το φράσος να ξεκινήσω χωρίς με το μυθιστόρημα -που το τελείωσα στα 27 μου- ενώ έχουν προηγηθεί ακόμα κείμενα και ποιήματα σε διάφορα περιοδικά. Ο "Φράουσα" περιμένει κάποια χρόνια και εκδίδεται τελικά από τις εκδόσεις "Λιβάνη" (σε επανέκδοσή του τον Οκτώβριο από τις εκδόσεις "Πατάκι"). Στο μεταξύ φεύγω με τη γυναίκα μου στη Λήμνο όπου διορίστηκα εκείνη (σε είναι υπαγωγός). Μένουμε εκεί ένα χρόνο και επιστρέφουμε στη Θεσσαλονίκη». Έκτοτε, ο κ. Ζουργός (που έχει δύο παιδιά) βρίσκεται στη Θεσσαλονίκη και ήδη έχει συγγράψει άλλα πέντε μυθιστορήματα, ένα διήγημα που περιλαμβάνεται σε σχετική συλλογή και «σκόρπια κείμενα εδώ κι εκεί» όπως λέει.

Τον «Φράουσα» ακολούθησαν τα «Αποσπάσματα από το βιβλίο του ωκεανού», «Η ψίχα εκείνου του καλοκαιριού», «Στη σκιά της πεταλούδας» με το οποίο γίνεται ένα άνοιγμα στο ευρύτερο αναγνωστικό κοινό, η «Αποδονίτσα» και τα «Ανεμώλια».

«Ο πραγματικός συγγραφέας δεν γράφει για το κοινό του»

Ρωτώντας τον συγγραφέα για την κατάσταση που επικρατεί στον χώρο των εκδόσεων, λέει ότι «όπως παρατηρεί κανείς, εκδίδονται πολύ λιγότεροι τίτλοι και αυτό φαντάζομαι ότι αντικατοπτρίζει τη γενικότερη οικονομική κρίση που υπαίρει και προσθέτει: «Η εξοργισμένη γίνεται από ανθρώπους του εκδοτικού οίκου και κάθε οίκος έχει και μία αισθητική γραμμή πλεύσης. Σύμφωνα με αυτή αξιολογεί ποια βιβλία τον ενδιαφέρουν από καλλιτεχνική και από εμπορική άποψη, αφού συνυπάρχουν και τα δύο. Παράμυνο στον ίδιο εκδοτικό οίκο τα τελευταία δεκαπέντε χρόνια, γιατί έχω βρει έναν τόνο που με κάνει να αισθάνομαι ήσυχος και ασφαλείς και έχω μια καλή

«Αυτό το αισθητικό σοκ, να περνάς από ταβέρνα απ' όπου μόλις έφυγε η παρέα και να βλέπεις τα φαγητά αφημένα, ήταν κάτι που πάντα με εξόργιζε. Ο Βάρναλης όταν έγραφε και σύνταζε στις ταβέρνες, ήταν σε μια κοινωνία με μικρό κρεσάι και δυο καύστες ελλείας, έχοντας τον ελληνικό κανόνα του μέτρου που απολήσαμε πλήρως...»

οξεία με τους ανθρώπους. Και νομίζω ότι γενικώς είναι καλό να βρίσκουν οι συγγραφείς ένα λιμάνι. Αφού έτσι κι αλλιώς παραδέρνουν από διάφορα αισθητικά και ιδεολογικά, τουλάχιστον να έχουν μια σύγχυση διαδικασίας για να βγάλουν τις σκέψεις τους. Από εκεί και πέρα οι εκδότες καθορίζουν αυτό που έχει ενδιαφέρον».

Προσπαθήσαμε να ανιχνεύσουμε μέσα από ποιες διαδρομές και ποιους μηχανισμούς καταξιώνεται ένας συγγραφέας, με αφορμή αυτό που παρατηρείται και στον ίδιο από τη «Σκιά της πεταλούδας» και μετέπειτα. «Σίγουρα δεν έχει να κάνει με κριτική marketing γιατί δεν έχανα τίποτε διαφορετικό» λέει γενώντας και ξεδιπλώνει τις σκέψεις του: «Δεν μπορώ να το ορίσω ακριβώς, γιατί στα δικά μου τα μέσα τα βιβλία μπορεί να είναι άρτια και να μην συμβαίνει το ίδιο ως προς την ανταπόκριση του κοινού. Το κοινό επιλέγει αυτό που του ταιριάζει. Σίγουρα το ιστορικό περιβάλλον στην Ελλάδα τα

«Μάλλον πρέπει να δούμε τα χάρτινα βιβλία σαν τα άλογα του μέλλοντος, τα οποία μπορεί κάποιοι να κρατάνε αλλά δύσκολα θα πάρει κάποιος άλογο να πάει στη δουλειά του...»

τελευταία χρόνια ως καμβάς για μυθιστόρημα, αποδεικνύεται πολύ ενδιαφέρον. Ίσως μια ελίθση βρίσκεται στο ιστορικό περιβάλλον που έχουν "Η σκιά της πεταλούδας" και η "Αποδονίτσα", όμως αυτό υπάρχει εμμέσως πλην σαφώς και στα υπόλοιπα βιβλία. Προσωπικά δεν μπορώ να δώσω απάντηση, αλλά οφείλω να πω αυτό που κάθε πραγματικός συγγραφέας λέει: ότι γράφει με βάση τα δικά του οράματα για τον κόσμο. Δεν γράφει για το κοινό του. Βέβαια, η συνάντηση με τους ανθρώπους είναι πολύ σημαντική, αλλά η εσωτερική προτεραιότητα είναι σημαντικότερη κι εγώ προσπαθώ -όπως και πολλοί άλλοι συγγραφείς- να υπηρετήσω πρώτα αυτό. Γιατί κάποια στιγμή ο κόσμος θα καταλάβει αν αυτό που κάνεις δεν το κάνεις επειδή το αισθάνεσαι, αλλά για να ευχαριστήσεις το κοινό. Ο κόσμος έχει ένα αισθητήριο και καταλαβαίνει...»

«Πιστεύω πάρα πολύ στο πιο παιδί... διαδίκτυο που υπάρχει»

Δευρύνοντας τη συζήτησή μας στην έννοια και στις... δεξιότητες ανάπτυξης ερεθισμάτων για κάθε συγγραφέα, ο κ. Ζουργός αναζητεί: «Καμιά φορά αμφισβητώ αν υπάρχει ο μηχανισμός που οδηγεί ένα συγγραφέα στην έννοια και στην επιλογή της θεματολογίας του, αλλά αν υπάρχει κρύβει και εκπλήξεις. Σε γενικές γραμμές νομίζω ότι υπάρχουν δύο τόποι. Ο ένας είναι η ζωή με τα καθημερινά της ερεθίσματα. Και στην Ελλάδα ο συντριπτική πλειονότητα των συγγραφέων είναι άνθρωποι που κάνουν και μια άλλη δουλειά και ταυτόχρονα γράφουν. Αυτό σημαίνει ότι το στερεότυπο του... αποκομμένου από το υπόλοιπο της θάλασσας δεν ισχύει και πολύ. Από την άλλη είναι τα αναγνώσματα. Εγώ τουλάχιστον είμαι σε μια διαρκή συνομιλία με τα διαβάσματά μου, τόσο με όσα με συμπόρουν τα προηγούμενα χρόνια όσο και με ό, τι ενδιαφέρει νέφτερι σήμερα στα χέρια μου. Πιστεύω πάρα πολύ στο πιο παιδί... διαδίκτυο που υπάρχει, το διαδίκτυο της ανάγνωσης. Αυτό το πλέγμα όπου οι άνθρωποι μέσω της ανάγνωσης και των βιβλίων κάνουν ουσιαστικά κοινότητες, έστω κι αν δεν ξέρει ο ένας τον άλλο τόσο καλά».

Μοιραία έρχεται η ερώτηση για τη θέση του συγγραφέα στη σημερινή εποχή, καθώς «στρίβουμε» προς την ακτινοσκόπηση του κοινωνικού γίνεσθαι και της ζωής της σημερινής συγκυρίας. «Είμαι από εκείνους που πιστεύω ότι ο ρόλος των συγγραφέων λογοτεχνίας στους οποίους ανήκω (δεν μιλώ για τους

διανοούμενους με τα δόκιμα) και η ουσιαστική παρέμβαση τους στην κοινωνία είναι τα βιβλία τους» τονίζει ο συνομιλητής μας. «Δεν νομίζω ότι με τον ταύτατα του εισισθητικού ποίητα, οι συγγραφείς έχουν να πουν κάτι τρομερά διαφορετικό από αυτό που λέει κάθε σκεπτόμενος άνθρωπος. Και δεν είναι ιδιαίτερη ένταση σ' αυτό που ακούγεται συχνά για "δημόσια παρέμβαση των συγγραφέων". Η ιστορία έχει δείξει ότι οι συγγραφείς θα πρέπει να μιλήν με τα έργα τους. Όσοι σκύψουν και αποκομίζονται από το ιδεολογικό και ιστορικό σύμπαν που υπάρχει μέσα στο μυθιστόρημα, μπορούν να βγάλουν αυτό που είναι να βγάλουν. Από εκεί και πέρα, εξαρτάται και από την ιδιοσυγκρασία του καθενός, καθώς κάποιοι συγγραφείς είναι πιο άμεσοι στις τοποθετήσεις τους. Μην ξεχνάμε όμως ότι η λογοτεχνία δεν υπηρετεί τόσο πολύ τη βεβαιότητα, ένα στοιχείο που πρέπει να έχουν αυτές οι παρεμβάσεις. Και σε τέτοιες εποχές που υπάρχει μια σύγχυση και η Ελλάδα προσπαθεί να βρει το πραγματικό της είδωλο, εκεί δεν μπορούμε να περμιούμε τόσο ποσό από την ξεκάθαρη παρέμβαση του συγγραφέα».

«Ζούμε εν μέρει και την κατάρρευση της μεσοίας τάξης»

Κάνοντας μια «βουτιά» στα δύσκολα, ζήτησαμε από τον ευρηστικό συνομιλητή μας να πάρει θέση μέσα στο κάδρο και να δούμε την κατάσταση που επικρατεί σήμερα γύρω μας.

«Η Ελλάδα κατέρρευσε πρώτα πολιτισμικά, ηθικά, θεσμικά και οικονομικά κατάρρευση ήταν απλά η σφαγή που επικράτησε στη κρίση» λέει και... αντεπιτίθεται μ' έναν ενδιαφέροντα τρόπο: «Πολλές φορές κουβεντιάζοντας με φίλους και συνδέεθους, βάζω το ερώτημα: Αν δεν είχε γίνει αυτή η οικονομική κατάρρευση, αν ήμασταν μερικά χρόνια πίσω που ήμασταν ελαφρώς ανυποψίαστοι ακόμη, εμείς θα ήμασταν ευτυχιότεροι με τον κυρίαρχο αισθητικό κανόνα της ελληνικής κοινωνίας. Με την αισθητική του σκαθιστικού που λέει: ο φοινίκας, η πίσια, το μεσημεριανάκι, η ευκολία, ο εύπετος λόγος, όλο αυτό το κολλητήρι και η ιδιότητα, η απουσία αξιολογικών μηχανισμών στην ελληνική κοινωνία... Δηλαδή αν δεν υπήρχε η εμφανής κρίση, θα ήμασταν ευτυχιότεροι; Προσωπικά δηλώνω "όχι" και είχα πολύ μεγάλο πρόβλημα στην καθημερινότητά μου χωρίς να έρθει η οικονομική κατάρρευση».

Ο κ. Ζουργός λέει χαρακτηριστικά ότι «οι περισσότεροι άνθρωποι που συναναστρέφομαι ανήκουν στη μεσαία τάξη, οπότε ζούμε εν μέρει και την κατάσταση της μεσαίας τάξης στην Ελλάδα και πιθανώς και στην Ευρώπη» και συνεχίζει: «Πθανώς ο άνθρωπος -με βάση τον αισθητικό και ηθικό κανόνα- να έχει και κάποιο κέρδος από την κρίση. Ίσως να δείχνει ότι η εποχή της δυσκολίας και του σφιγμένου σπράχνει τον κόσμο να κοιτάξει και λίγο τον εαυτό του, να επανακαθορίσει τις αρχές της ζωής του. Και επειδή οι εκπαιδευτικοί ζουν με τα παιδιά και με τις οικογένειες, είναι δηλαδή σε απόλυτη επαφή με την ελληνική κοινωνία, ενοχλούνται ηθικά και αισθητικά από κάποια πράγματα όπως αυτό της κατανάλωσης που με ενοχλούσε πολύ. Δεν μπορεί να χρειάζομαστε πέντε πιάτα στην ταβέρνα και να παραγγέλνουμε εννιά και δέκα! Αυτό το αισθητικό σοκ, να περνάς από ταβέρνα απ' όπου μόλις έφυγε η παρέα και να βλέπεις τα φαγητά αφημένα, ήταν κάτι που πάντα με εздόργιζε. Ο Βάρναλης όταν έγραφε και συχνάζε στις ταβέρνες, ήταν σε μια κοινωνία με μισό κιλό κρασί και δυο χούφτες ελιές, έχοντας τον ελληνικό κανόνα του μέτρου που απώλεσαμε πλήρως...»

Αναγνωστική βουλημία!

Επιστρέψαμε στα περί τη συγγραφή και την ανάγνωση, ζητώντας από τον συνομιλητή μας το αναγνωστικό χρονικό όσων τον καθόρισαν. «Καθένας μας έχει την αναγνωστική ιστορία του και θεωρώ σπουδαίο αυτό τον όρο. Αυτό που είμαστε εν μέρει οφειλόμενοι και στην αναγνωστική ιστορία του καθενός» λέει και παραθέτει τη δική του πορεία: «Εκίνησα ως αναγνώστης και βιβλιόφιλος στον Ιούλιο Βερν, σε μια σχέση αγάπης με την περιπέτεια και τα ιδανικά. Τα οποία ιδανικά οι σημερινοί κριτικοί δεν αντέχουν, αλλά ήταν σημαντικό ότι ο Βερν και οι παλιοί συγγραφείς είχαν ηθικό κανόνα. Αργότερα ήρθε ο Καζαντζάκης, μια προσωπικότητα που -όπως λέω σε συζητήσεις-, ίδρωσα να απαλλαγώ από αυτή και μετά ήρθαν πολλοί ξένοι συγγραφείς και η γενιά του '30 που εκτιμώ και υπολήπτομαι», λέει δείχνοντας όλο εκείνο το υπέροχο σύνολο των εκδόσεων «Εστία» που βρίσκεται ανάμεσα στα χιλιάδες βιβλία ενός σπιτιού-βιβλιοθήκης...». Και προσθέτει: «Νομίζω πάντως ότι τα τελευταία τριάντα χρόνια είχα μια αναγνωστική βουλημία και λέω "μακάρι αυτή να υπάρχει και στους νέους ανθρώπους". Για μας, σε μια εποχή πολύ λιγότερων εικόνων και χωρίς διαδικτυακούς πειρασμούς, η αναγνωστική βουλημία ήταν ένα μπαλόνι στους ανθρώπους και μία έξοδος σε όλα. Έχω ακόμη αυτή τη βουλημία και εκτός από την ταυτότητα του συγγραφέα που έχτισα τις τελευταίες δεκαετίες, θεωρώ ότι έχω και μια ταυτότητα αναγνώστη που είναι πολύ σημαντική».

«Χάρτινα βιβλία: τα... άλογα του μέλλοντος»

Οδεύοντας προς το τέλος μιας μεγάλης και απολαυστικής συζήτησης, στρέψαμε το βλέμμα προς το μέλλον ξεκινώντας πρώτα από τα περί τον ίδιο τον συνομιλητή μας: «Προσωπικά, θέλω να συνεχίσω να υπηρετώ το μητιστόρημα που μου αρέσει πάρα πολύ και να προσθέσω μερικά ακόμη σ' αυτό το τεράστιο δέντρο της λογοτεχνίας. Έγγραφα μητιστορήματα γιατί τα αγαπώ πολύ ως αναγνώστης. Και νομίζω ότι ένας καλός τρόπος στη ζωή είναι να κάνουμε αυτό που αγαπάμε, αφού έτσι πολλά προβλήματα λύνονται αυτόματα».

Όσο για το μέλλον της ανάγνωσης, ο κ. Ζουργός καταθέτει ενδιαφέρουσες απόψεις, λέγοντας: «Η ανάγνωση θα περάσει από διαφορετικά υλικά για και πρέπει να είμαστε απολύτως ψυχραιμοί στη σταδιακή κατάρτιση του βιβλίου όπως το ξέρουμε και το πέρασμα στο e-book. Αυτό δεν πρέπει να μας τρομάζει, γιατί κανένα από τα μεγάθηρα της ανθρώπινης σκέψης δεν έγραφε με τα ίδια υλικά που δουλεύουμε εμείς. Θα πρέπει να είμαστε ανοιχτοί με την αλλαγή του τρόπου ανάγνωσης και να μην τη δαιμονοποιήσουμε. Βέβαια, κάθε αλλαγή έχει μια δυσκολία προσαρμογής αλλά θα πρέπει να είμαστε ψυχραιμοί». Αυτή η ψυχραιμία αποτυπώνεται στα λεγόμενα του συνομιλητή μας για το πέρασμα σε νέες αναγνωστικές εποχές: «Περνώντας από το χάρτινο βιβλίο στο e-book, σίγουρα κάτι θα χάσουμε και κάτι θα κερδίσουμε. Χάνουμε την αφή και τη μυρωδιά, αλλά θα κερδίσουμε άλλα, όπως τη δυνατότητα μεγέθυνσης των στοιχείων στον καιρό που χρειάζεται κάποιος για να διαβάσει. Θα κερδίσουμε και σε χώρο, αφού πολλές φορές τα σπίτια μας είναι γεμάτα. Θα κερδίσουμε το ότι θα μπορείς πια να διαβάσεις οπουδήποτε και οποιαδήποτε ώρα πολύ άνετα. Εκείνο που με στεναχωρεί και το έχω ξαναπεί δημόσια, είναι ότι αναγκαστικά θα σπάσει η παραγωγική αλυσίδα του χάρτινου βιβλίου. Εκεί θα έχουμε μια καταστροφή επαγγελματιών, με τον συγγραφέα να εξακολουθεί να είναι η γενεσιουργός αιτία των πραγμάτων, αλλά πλέον θα φτάνει με άλλα μέσα στον αναγνώστη αυτό που γράφει».

Και η συνομιλία μας με τον κ. Ζουργό κλείνει με τον ίδιο να λέει: «Νομίζω όμως ότι στη λογοτεχνία αυτό θα αργήσει, όσο κι αν στις εγκυκλοπαιδείες το πράγμα έχει ξεκαρτάρε για και οι χάρτινες χάνονται. Η λογοτεχνία έχει και μια ερωτική σχέση με το χάρτινο βιβλίο και θα αντισταθεί. Μάλλον πρέπει να δούμε τα χάρτινα βιβλία σαν τα άλογα του μέλλοντος, τα οποία μπορεί κάποιος να κρατάνε αλλά δύσκολα θα πάρει κάποιος άλογο για να πάει στη δουλειά του...».